

ARTIKEL – REFLECTIES OP GOD IN NEDERLAND 1966-2024

Geloof in Nederland

Katholiek-zijn vandaag

Kees de Groot en Nora Kindermann*

Abstract

The recent edition of *God in the Netherlands* presents an intriguing image of contemporary Dutch Catholics. Church membership, practice and salience are in decline, while the appreciation for the cultural role of religion and national pride are on the rise. In particular for Catholics and unaffiliated believers, Christianity tends to function as a civil religion. This aligns with a global trend, such as the rise of white Christian nationalism in the United States. Generation Z, with slightly higher church membership rates than Generation Y, takes part in the rising positive appreciation of the social and political role of religion. Catholics are underrepresented in Dutch Generation Z but in countries such as France, the popularity of Catholicism among this generation is growing. There is anecdotal evidence for an increase of baptisms in the Netherlands as well, next to a growing popularity of Catholicism in online culture. This calls for further research.

Keywords: Catholicism, Generation Z, salience, nationalism, chauvinism, civil religion, culturalization, politicization, public religion, conservatism

Inleiding

Wat betekenen de bevindingen van *God in Nederland 1966–2024* (Kregting, Van Lieburg en Vermeer 2025) voor het katholicisme? Onze bespreking verloopt in drie stappen. Eerst richten we ons op de kerkelijke godsdienstigheid van katholieken en

* **Kees de Groot** is bijzonder hoogleraar Sociologie van levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid aan Tilburg University en coördineert het Centrum voor Religie in de Publieke Sfeer (CRiPS). **Nora Kindermann** is als postdoctoraal onderzoeker verbonden aan het CRiPS waar ze onderzoek doet naar katholieke jongeren. De Groot is eerstverantwoordelijke voor de inleiding, de sectie 'Wat is een katholiek nog in dit land?' en de conclusie; Kindermann voor 'Zijn katholieken nu ook patriotten?' en 'Een religieuze ervaring, ook onder katholieken?'.

op de rol die zij aan religie toedelen als sociaal bindmiddel en moreel richtsnoer. Dan bespreken we de bevinding dat het christendom in toenemende mate functioneert als een vorm van civiele religie in Nederland en vergelijken hierbij de katholieken met ongebonden gelovigen en ongebonden spiritueel-gelovigen. Erna gaan we erop in dat generatie Z (geboren 2001-2007) op sommige dimensies opener lijkt voor het christelijke geloof dan de drie voorgaande generaties. We sluiten af met een karakterisering van het intrigerende beeld dat zo ontstaat en vragen voor verder onderzoek.

Wat is een katholiek nog in dit land?

Godsdienstsocioloog Walter Goddijn, franciscaans minderbroeder, voormalig onderzoeker aan het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut (Kaski) en destijds directeur van het Pastoraal Instituut van de Nederlandse Kerkprovincie, oordeelde weinig gunstig over de enquête die het tijdschrift Margriet had laten uitzetten (Zeegers, Dekker en Peters 1967). Het tijdschrift had het onderzoek door een bureau voor markt- en opinieonderzoek laten uitvoeren, onder begeleiding nota bene van George Zeegers, de katholieke econoom die acht jaar daarvoor na stevige conflicten als directeur bij het Kaski was vertrokken¹: ‘Het is net zoiets als dat je met een bezem je tanden gaat poetsen’ (1967, 20). Goddijn had wel andere instituten geweten, lees: zoals het Kaski, die dit klusje hadden kunnen klaren.

Inmiddels is het ‘vrijzwevende’ project *God in Nederland* via het katholieke weekblad *de Tijd* en Katholieke Radio Omroep/RKK bij het (ontzilde) historisch documentatiecentrum van de Vrije Universiteit (HDC) terechtgekomen, met sinds 2007 medewerking vanuit het (ontzilde) Kaski. Het project heeft vanouds een nauwe band met de katholieke wereld, maar veel vrolijks heeft het de katholieken niet te melden gehad. Is dat, Goddijn indachtig, omdat het instrument te weinig fijnmazig is om het mysterie van het katholiek geloof te vangen?

Het fijne van de meest recente editie is wel dat er lang kan worden teruggekeken, zij het lang niet altijd tot 1966. Vergeleken met de protestanten is het aantal zelfverklaarde katholieken het scherpst gedaald: van ruim een derde van de bevolking in 1966 tot slechts 8% in 2024 (figuur 2.1 in *God in Nederland 1966-2024*).² Is dit dan die uitgezuiverde categorie gelovigen waar J.P. Kruijt (1933) al naar uitzag? Het lijkt er niet op. Voor de opvoeding van kinderen vindt een stabiel aantal van 80% van de katholieken religie nog wel belangrijk – minder dan bij de protestanten maar toch een aanzienlijk deel. Maar vooral sinds 2006 is bij katholieken het verlangen om een kind te laten dopen, voor de kerk te trouwen en een kerkelijke uitvaart te ontvangen drastisch afgenomen (figuur 2.17). Minimaal wekelijks bidden doet nog slechts een minderheid (40%), terwijl de protestanten dat in grote meerderheid zijn blijven doen (figuur 2.19).

Ook kennen ze hun geloof minder gewicht toe in het dagelijks leven: een minderheid van de katholieken (41%) vindt geloof (enigszins) belangrijk, tegenover een (ruime) meerderheid onder de protestanten (63% bij de Protestantse Kerk in Nederland en 99% bij de kleine orthodoxe protestantse kerken, p. 44). *Salience*, noemt men dat in de Engelstalige literatuur. Daarmee zijn katholieken de meest 'zouteloze' categorie binnen de kerkelijk betrokkenen geworden.

Hun steun voor een rol van religie in het openbare leven nam ook al af: van 58% in 2006 tot 45% in 2024 (figuur 3.2). In dit opzicht bewegen zij dichter richting de ongebonden gelovigen (een groep onder de niet-kerkelijken die zichzelf als gelovig maar niet spiritueel beschouwd) en spiritueel-gelovigen (een groep onder de niet-kerkelijken die zichzelf als gelovig én spiritueel beschouwd) dan richting de protestanten. Toch is er sinds 2015 een stijgende meerderheid van katholieken die religie wél belangrijk vinden voor het behoud van normen en waarden, als model van goed samenleven, bij rampen en nationale feestelijkheden en vooral voor 'onze identiteit als Nederlander' (figuur 3.1). Anderhalve eeuw geleden gold nog 'Al zijn we katholiek, we zijn Nederlanders' (Sengers 2003, 196), inmiddels excelleren katholieken zelfs enigszins in de trots op Nederland (Kregting et al. 2025, 103).

Kortom: katholieken zijn institutioneel en praktisch het meest vervreemd van de kerk geraakt, terwijl hun bijzonder grote waardering voor het culturele en nationale belang van religie groeit.

Zijn katholieken nu ook patriotten?

Zoals gezegd lijken katholieken vaak op ongebonden gelovigen en ongebonden spiritueel-gelovigen. Onder deze groepen ziet eveneens een meerderheid religie als maatschappelijk relevant (tabel 3.1). De auteurs van *God in Nederland* stellen dat het christendom in toenemende mate fungeert als *civiele religie*: een religie die uitdrukt waar de samenleving voor staat en die functioneert als symbool van een gedeeld verleden en van een gedeelde culturele identiteit (Kregting et al. 2025, 80, 116). Dit wordt zichtbaar in twee samenhangende trends. Ten eerste verschuift de betekenis van religie voor katholieken – en in bredere zin voor het niet-protestantse deel van de Nederlandse bevolking – van persoonlijke identiteit, institutionele binding en legitieme bron van directe politieke of maatschappelijke invloed naar een symbolische en culturele functie. Ten tweede laat vooral de groep van niet-kerkelijken, in het bijzonder de ongebonden gelovigen en spiritueel-gelovigen, tussen 2015 en 2024 een stijgende waardering zien voor de maatschappelijke betekenis van religie en zelfs een gevoelde verwantschap met het christendom (54% en 45% respectievelijk, p. 50).

Katholieken, ongebonden gelovigen en spiritueel-gelovigen dragen zo bij aan de transformatie van het christendom tot civiele religie, want ze claimen niet dat de reëel bestaande religie directe maatschappelijke of politieke invloed zou moeten uitoefenen. Aan de ene kant, zo observeren de auteurs zelf, is de trend dat het christendom fungeert als civiele religie opmerkelijk: 'civiele religie [wordt] doorgaans in verband gebracht met niet-religieuze symbolen, uitingen of rituelen die een samenleving van een collectieve identiteit voorzien (...). Maar als deze interpretatie van onze bevindingen juist is, kunnen ook elementen van de kerkelijke godsdienstigheid als civiele religie functioneren' (Kregting et al. 2025, 117). Aan de andere kant past het naadloos in internationale trends van culturalisering en politisering van religie – denk bijvoorbeeld aan het werk van Gorski en Perry (2022) over *white Christian nationalism* in de Verenigde Staten. Dit is een ideologisch fenomeen waarin religieuze, nationale en raciale identiteiten zijn gekoppeld aan de voorkeur voor een etnisch-religieuze ordening waarin witte christenen dominant zijn. Het is interessant dat dit nationalisme niet alleen onder christenen te vinden is. Trumps MAGA-ideologie kan als een gesecculariseerde versie van *white Christian nationalism* begrepen worden. Zelfs een label als *evangelical* wordt inmiddels ook door katholieken en atheïsten omarmd.

Ook in Europa lijkt religie minder te worden verbonden met kerkgang of geloofsinhoud en meer met culturele en politieke identiteit. Het christendom kan zo een politiek instrument worden om macht en sociale orde te legitimeren (Minkenberg 2018). Onderzocht zou moeten worden in hoeverre dit ook in Nederland gebeurt, niet alleen onder verwijzing naar het protestantisme, maar ook in verbinding met het katholicisme (Vallier 2023).

Een religieuze ervaring, ook onder katholieken?

Eén bevinding trok bij uitstek de aandacht van de media: dat generatie Z (geboren 2001-2007) zich in meerdere opzichten onderscheidt van eerdere generaties en iets religieuzer lijkt dan de voorgaande generatie, ondanks de dominante norm van niet-kerkelijkheid. 'Einde aan de opmars van atheïsme: Gen Z keert terug naar geloof – en de Kerk staat klaar' (Van der Galien 2025) was zo'n krantenkop. Op het gebied van *kerkelijke godsdienstigheid* (hoofdstuk 2) valt inderdaad op dat het aandeel kerkleden en gelovigen bij generatie Z iets groter is dan bij generatie Y (geboren 1986-2000). Tegelijkertijd is de frequentie van religieuze activiteiten zoals kerkbezoek of bidden niet hoger. Bij jongere generaties is er minder weerstand tegen een *publieke rol van religie* dan onder oudere generaties (figuur 7). Daarnaast hecht generatie Z vaker belang aan religie voor de Nederlandse identiteit (figuur 6) en verzet 73% zich tegen het verdwijnen van kerken (meer dan alle oudere generaties, figuur 9).

Het vertrouwen in kerken ligt onder generatie Z bovendien hoger dan onder generatie Y (figuur 10) en ze geven iets vaker de voorkeur aan een basisschool op godsdienstig grondslag dan generatie Y (figuur 8). Op *moreel gebied* hebben ze bijvoorbeeld meer behoudende standpunten over thema's als abortus, homoseksualiteit en migratie, wat volgens de auteurs zou kunnen duiden op een bredere culturele heroriëntatie onder jongeren in Nederland (Muis et al. 2019; Muis en Reeskens 2022). Het wordt echter niet duidelijk of en hoe deze trend samenhangt met de lichte stijgingen in de kerkelijkheid onder jongeren en de positievere houding ten opzichte van de sociale en publieke rol van religie onder jongeren. Waarschijnlijk zijn de aantallen in deze steekproef te klein om per vraag een gedetailleerde uitsplitsing naar generaties per denominatie te maken.

Begrijpelijkerwijs nuanceerden de auteurs tijdens de presentatie van *God in Nederland* de bevindingen: het is te vroeg van een trendbreuk te spreken en stellige conclusies te trekken. Dat is zo. Wel kunnen we deze bevindingen plaatsen tegen de achtergrond van zowel recente statistieken uit andere Europese landen (vgl. McAleer en Barward-Symmons 2025) als anekdotes uit de media (e.g. Ataman en Lamb 2025; Vatican News 2025; Wimmer 2025) die een opleving onder jongeren binnen katholieke en protestantse stromingen suggereren.

In christelijk Nederland lijkt vooral het protestantisme iets populairder te worden (vgl. CBS 2025). Toch circuleren ook verhalen over nieuwe aanwas bij katholieken, bijvoorbeeld via lokale jeugdinitiatieven en uitmondend in volwassendoop. Deze impressies worden niet bevestigd door de cijfers uit *God in Nederland*.³ Dit kan te maken hebben met het moment van dataverzameling of de kleine aantallen waar het om gaat. Het kan ook zijn dat de mediaberichten een overdreven beeld schetsen of dat de Nederlandse context toch sterk afwijkt van landen als Frankrijk, waar wel een toestroom van katholieke jongeren wordt waargenomen. Mocht zo'n tendens alsnog zichtbaar worden in de cijfers, dan zou dit voor de katholieken een opvallende trendbreuk zijn, sterker nog dan bij de protestanten.

Toekomstig onderzoek zal moeten nagaan of er sprake is van een religieuze heropleving, hoe die verbonden is met processen van collectivisering en 'verkerkelijking', hoe deze zich in verschillende christelijke stromingen manifesteert en wat de verklarende factoren achter deze trend zijn. Is er een vernieuwd aanbod van katholiek-maatschappelijke vertogen, zoals geobserveerd door de Amerikaanse filosoof Vallier (2023)? Verandert het culturele klimaat ten opzichte van religie en welke rol speelt de zoektocht naar zingeving en verbinding onder jongeren (McAleer en Barward-Symmons 2025)?⁴ Wat is de rol van sociale media en de toename aan zogenaamde *Christfluencers* (Müller 2022; 2024a; 2024b; Shamoun 2025) in de houding van generatie Z tot het christendom, en het katholicisme in het bijzonder?

Conclusie

Bij elkaar genomen verschijnt er zo een buitengewoon interessant beeld van het huidige katholicisme. Het verval van het kerkelijke katholicisme zoals we dat kenden zet zich in grote lijnen voort, maar de waardering van de culturele betekenis van religie neemt juist ook onder katholieken toe. Deze ontwikkeling valt samen met bredere maatschappelijke trends, zoals een toename van nationale betrokkenheid en herwaardering van traditie onder jongere generaties. Het is de moeite waard te onderzoeken of en hoe deze verschijnselen met elkaar samenhangen. Welke sociale, culturele of existentiële factoren kunnen daarnaast bijdragen aan de hernieuwde interesse in het katholicisme onder jongeren?

Voer voor nader onderzoek dus, waarbij zeker ook leden van meer multiculturele geloofsgemeenschappen meegenomen zouden moeten worden. Dat de tandenborstels van verfijnde statistische analyse en aanvullend kwalitatief onderzoek naar de interactie tussen online en offline religie, spiritualiteit en politiek, neoliberalisme en sacralisering hier goede diensten kunnen bewijzen, is evident. Gelukkig is daartoe een centrum opgericht: het Centrum voor Religie in de Publieke Sfeer (CRiPS, Tilburg University).

Noten

- 1 Zeegers wordt in *God in Nederland 1966-2024* (p. 27) dus ten onrechte als Kaski-socioloog geafficheerd. Hij was niet meer verbonden aan het Kaski en socioloog was hij evenmin.
- 2 De figuren waarnaar in deze bijdrage wordt verwezen staan in *God in Nederland 1966-2024* (Kregting et al. 2025).
- 3 Volgens een rapport van het Kaski is er wel een opvallende stabiliteit in het aantal volwassenen dat tot de Katholieke Kerk toetreedt (met en zonder volwassenendoop). In 2023 ontvingen ruim 450 volwassenen het doopsels of traden zonder doopsel toe - nagenoeg hetzelfde aantal als vóór de coronapandemie (zie Kregting 2024). De auteur van het Kaski-rapport merkte deze gelijkblijvende trend aan als opvallend.
- 4 De verklaring dat meer openheid naar religie samenhangt met een zoektocht naar gemeenschap onder jongeren ligt in Nederland minder voor de hand. Ten eerste constateren de auteurs van *God in Nederland* geen stijging in kerkelijke praktijken. Ten tweede laat het onderzoek zien dat generatie Z over het algemeen tevreden is met hun sociale contacten.

Literatuur

- Ataman, Joseph, en Christopher Lamb. 2025. "Faith, Gen Z, Catholic Church & influencers." *CNN*, 15 september. <https://edition.cnn.com/2025/09/15/europe/faith-gen-z-catholic-church-influencers-intl-cmd>.
- CBS. 2025. "Daling aantal mensen dat aangeeft bij religie te horen stagneert." CBS. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/16/daling-aandeel-mensen-dat-aangeeft-bij-religie-te-horen-stagneert>.
- Gorski, Philip, en Samuel Perry. 2022. *The flag and the cross: White Christian nationalism and the threat to American democracy*. Oxford University Press.

- Kregting, Joris. 2024. *Kerncijfers Rooms-Katholieke Kerk 2023* (rapport nr. 671). Kaski.
- Kregting, Joris, Fred van Lieburg en Paul Vermeer. 2025. *God in Nederland 1966-2024*. HDC Centre for Religious History, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Kruijt, Jakob Pieter. 1933. *De onkerkelijkheid in Nederland. Haar verbreiding en oorzaken. Proeve ener sociografiese verklaring*. Noordhoff.
- McAleer, Rhiannon, en Rob Barwards-Symmons. 2025. *The Quiet Revival*. Bible Society. <https://there-source.org.uk/wp-content/uploads/2025/04/The-Quiet-Revival.pdf>.
- Minkenberg, Michael. 2018. "Religion and the Radical Right." In *The Oxford Handbook of the Radical Right*, geredigeerd door Jens Rydgren. Oxford University Press.
- Muis, Quita, en Tim Reeskens. 2022. "De jeugd van tegenwoordig. Moeten we ons zorgen maken over een autoritaire terugslag onder jongeren?" In *Raadselen van de maatschappij. Honderd jaar sociologie in Nederland*, geredigeerd door Jurre van den Berg, Marcel Ham, Rie Bosman en Godfried Engbersen. Van Gennep.
- Muis, Quita, Inge Sieben, Tim Reeskens en Loek Halman. 2019. "Seksueel-ethische permissiviteit. Trends in Nederland 1981-2017." *Mens & Maatschappij* 94 (4): 429-58.
- Müller, Sabrina. 2022. "Öffentliche Kommunikation christlicher Sinnfluencer:innen: Medienethische und kirchentheoretische Beobachtungen und Reflexionen." *Pastoraltheologie* 111 (6): 203-18.
- Müller, Sabrina. 2024a. "Religiöse Influencer:innen - Digitale Religion verändert Religionsgemeinschaften." *Religion.ch*, 20 februari. <https://www.religion.ch/blog/religiose-influencerinnen-digitale-religion-veraendert-religionsgemeinschaften/>.
- Müller, Sabrina. 2024b. "Glaubensinfluencer:innen auf Instagram." In *Religion auf Instagram*, geredigeerd door Viera Pirker en Paula Paschke. Herder.
- Sengers, Erik. 2003. 'Al zijn wij katholiek, wij zijn Nederlanders.' *Opkomst en verval van de katholieke kerk in Nederland sinds 1795 vanuit rational-choice perspectief*. Eburon.
- Shamoun, Souad. 2025. "Hoe TikTok het geloof van jongeren beïnvloedt: 'Het motiveert me om vaker naar de kerk te gaan'." *Nederlands Dagblad*, 19 juni. <https://www.nd.nl/geloof/geloof/1272709/hoe-tiktok-het-geloof-van-jongeren-beïnvloedt-het-motiveert-m>.
- Vallier, Kevin. 2023. *All the Kingdoms of the World: On Radical Religious Alternatives to Liberalism*. Oxford University Press.
- Van der Galien, Michael. 2025. "Einde aan de opmars van atheïsme: Gen Z keert terug naar geloof – en de Kerk staat klaar." *De Dagelijkse Standaard*, 19 april. <https://www.dagelijksestandaard.nl/binnenland/einde-aan-de-opmars-van-atheïsme-gen-z-keert-terug-naar-geloof-en-de-kerk-staat-klaar>.
- Vatican News. 2025. "Pontifical Yearbook 2025: Priests, religious statistics." *Vatican News*, 20 maart. <https://www.vaticannews.va/en/vatican-city/news/2025-03/pontifical-yearbook-2025-priests-religious-statistics.html>.
- Wimmer, A.C. 2025. "Record number of adult baptisms in France shows surge among youth." *Catholic News Agency*, 12 april. <https://www.catholicnewsagency.com/news/263349/france-sees-record-10384-adult-baptisms-in-2025-45-percent-increase-as-young-catholics-lead-revival>.
- Zeegers, G.H.L., G. Dekker en J.W.M. Peters. 1967. *God in Nederland: een statistisch onderzoek naar godsdienst en kerkelijkheid in Nederland*. Van Ditmar.